

טעמי שביעית

שמות פרק כג,

(ו) לא תטה משפט אבינך בריבו: (ז) מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע: (ח) ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים: (ט) וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים:

(י) ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה: (יא) והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך: (יב) ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחרמך וינפש בן אמתך והגר:

(יג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך: (יד) שלש רגלים תחג לי בשנה: (טו) את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם:

ויקרא פרק כה, א-כד

(א) וידבר יקוק אל משה בהר סיני לאמר: (ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם **ושבתה הארץ שבת ליקוק**: (ג) שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך ואספת את תבואתה: (ד) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליקוק **שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר**: (ה) את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ: (ו) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך: (ז) ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל: ס... (כ) וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו: (כא) וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים: (כב) וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית עד בוא תבואתה תאכלו ישן: (כג) והארץ לא תמכר לצמתת כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי: (כד) ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ: ס

טעמי שמיטה

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק לט

ואמנם כל המצות אשר ספרנום בהלכות שמיטה ויובל מהם **לחמלה על בני אדם** והרחבה לבני אדם כולם, כמו שאמר ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל וגו', **ושתוסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה**, ומהם חנינה בעבדים ועניים כלומר השמטת כספים והשמטת עבדים, ומהם עיון בתקון הפרנסה והכלכלה על ההתמדה, והוא היות הארץ כולה שמורה לבעלים אי אפשר בה מכירה לצמיתות, והארץ לא תמכר לצמיתות, וישאר ממון האדם שמור עליו ועל יורשיו,

אברבנאל ויקרא פרק כה

והנה הרב המורה כתב שהיה הטעם בשמטה לשבות הארץ כדי שתוסיף תת כחה לזורע. ואין הדבר כן באמת כי אם חששה התורה שיחלש כח האדמה כפי טבעה בתמידות העבודה ולכן תצטרך לשבות יקשה מאד למה בשנה הששית תעשה תבואה לשלש השנים והם השנה השביעית מהשמטה והשנה הנמשכת אליה מהיובל והשנה שתבא אחריו והם שלשת השנים ואם היתה הסבה כאשר אמר הרב לא היה יתברך מחייב גלות לעמו על בטול השמיטות אבל יהיה עונש העובר על זה שתהיה ארורה האדמה שלו בעבורו וחלושה לא תוסיף תת כחה. אבל תכלית המצוה הזאת ועניניה מצות היובל וענינו אבאר בשלש דרכים. הדרך הא' הוא דרך פשוטי התורה. והדרך השני הוא כפי עצת חיי האדם. והדרך הג' הוא דרך אמתת המציאות. והנני מבאר הדרכים אחד לאחד:

הדרך הא' שהוא כפי פשוטי התורה וענינו כי הנה שני חסדים גדולים עשה הקדוש ברוך הוא בעולמו הא' הוא החדוש הכולל ובריאת ההווים שנתן לכל דבר טבעו. והב' הוא התורה האלהית שנתן לעמו כדי להשלימם בשלמות הנפשי. וצוה יתברך שיעשו ישראל בעבודת הארץ ובשנים שני דברים מזכירים ורומזים לזה. הא' הוא **השמיטה שתרומוז לבריאה הכוללת שששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת ולהיות השמיטה תורה על שבת בראשית נקראת בשם שבת בערך הארץ**. כי כמו שהיה יום השבת בערך ישראל מורה על זה בימי השבוע כן תהיה השמטה בערך הארץ ועבודתה בשנים מורה על שבת בראשית. וזהו אמרו שבת שבתון שבת לה' ונקרא גם כן שבת הארץ לפי שתורה בשביתת השנה השביעית על היום הז' שבמעשה בראשית כי בו שבת השם מכל מלאכתו..

הדרך הב' מעצת החיים כפי מה שביארתי בסדר אמור אל הכהנים במה שירמזו חג הפסח וספירת העומר וחג השבועות וחג הסוכות וענינו שהאנשים השלמים ראוי שיחוסו על אבדת זמנם יותר מאבדת כל הנכסים והממונות שהיו להם. שימי שנות האדם וחיייו הוא הדרך אשר ילך בו האדם להשיג שלמותו וכמו שאמרו במשנה יפה שעה אחת בתשובה ובמעשים טובים מכל חיי וגו' ולהיות ימי האדם ושנות חיייו מעט מזער בערך השלמות שיקנה. לכן ראוי שלא יאבד האדם את זמנו כי היום קצר והמלאכה מרובה ולכן א"ר מאיר הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה... הנה אם כן טעם מצות השמטה הוא שיזכור האדם כמה ימי שני חיייו ולפי שהתכלית בזה הוא להשגת שלמותו אמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה שיאכלו ויזונו במזון הצריך לנפשם ולא לבד יהיה זה לשרידיים אשר השם קורא כי גם לעבדים ולאמהות. כי מלבד שיהיה עיקר המצוה שביתת הארץ והתבואות שתוציא מעצמה בשנה השביעית יהי הפקר להם ולבהמות לאכול. הנה זהו הרמז אשר תרמוז המצוה אליו ושכן יהיה אחרי מות האדם שנכסיו וכל אשר לו יהיו לאשר לא עמל בהם ולא גדלם...

הדרך הג' והוא כפי חכמת המציאות ענינו שהעולם בכללו וכל אחד מחלקיו תחתונים ועליונים הם **כלם בטבעם נפסדים** כי הנה בראם בוראם בטבע ותכונה **לעמוד בה זמן מוגבל ובהשלמתו לא יוסיפו לעמוד** עוד כי אין בנמצא שום קדמון ולא נצחיי בהחלט זולת הראשון יתברך שמו... ואליו תרמוז מצות השמיטה שצוה יתברך שש שנים תזרע שדך וגו' ובשביעית תשמטנה ונטשתה כי לא יפסדו בהפסד החלקי הזה השמים והארץ אלא שתחרב הארץ מההוויות כלם.

ספר החינוך מצוה פד - מצות שמיטת קרקעות

להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה השביעית, שהיא נקראת מפני המעשה הזה שנתחייבנו בה שנת השמיטה, ויזכה בפירותיה כל הרוצה לזכות, שנאמר [שמות כ"ג, י"א] והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרב תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך....

משרשי המצוה, לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו **ענין חדוש העולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ** [שמות כ', י"א], וביום השביעי שלא ברא דבר הכתיב מנוחה על עצמו... ולכן צוה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, **כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה**. וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם.

ועוד יש תועלת נמצא בדבר לקנות בזה **מדת הותרנות**, כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול. ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה האדם **שיוסיף האדם בטחון בשם ברוך הוא**, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלומד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות הרבה ולא מיעוט הבטחון.

תולדות

תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף ב עמוד ב

רבא אמר: אפילו תימא רבנן, אבות אסר רחמנא, {ג עמוד א} תולדות לא אסר רחמנא, דכתיב ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שדך לא תזרע וגו'. מכדי, זמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא? למימרא: דאהני תולדות - מיחייב, אאחרנייתא - לא מיחייב.

תלמוד בבלי מסכת הוריות דף ד עמוד א

הורו לו ב"ד לעקור את כל הגוף. ת"ר: ונעלם דבר - ולא שיעקר המצוה כולה. כיצד? אמרו: אין נדה בתורה, אין שבת בתורה, אין עבודת כוכבים בתורה, יכול יהו חייבין? ת"ל: ונעלם דבר, ולא שתתעלם מצוה כולה - הרי אלו פטורין; אבל אמרו: יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור, יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור, יש עבודת כוכבים בתורה אבל המשתחוה פטור, יכול יהו פטורין? תלמוד לומר: ונעלם דבר; ולא כל הגוף.... {ד:}.... **בעי ר' זירא: {הורו ב"ד בטעות ש} אין שבת בשביעית, מהו? במאי טעו? בהדין קרא: בחריש ובקציר תשבות, בזמן דאיכא חרישה איכא שבת, ובזמן דליכא חרישה ליכא שבת**, מי אמרינן: כיון דמקיימין לה בשאר שני שבוע, כביטול מקצת וקיום מקצת דמי, או דלמא כיון דקא עקריין ליה בשביעית, כעקירת הגוף דמי? אמר רבינא, ת"ש: נביא שנתנבא לעקור דבר מדברי תורה - חייב, לביטול מקצת ולקיום מקצת - רבי שמעון אומר: פטור, ובעבודת כוכבים, אפילו אמר היום עובדה ולמחר בטלה - חייב; שמע מינה: אין שבת בשביעית - כביטול מקצת וקיום מקצת דמי, שמע מינה.

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כג פסוק יב

(יב) ששת ימים תעשה מעשיך מכלל שנא' ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת (שמ' כ ט) יכול אין אתה שובת אלא בשעה שאתה עושה כל מלאכה בשעה שאין אתה עושה כל מלאכה מנין ת"ל וביום השביעי תשבת מכל מקום...